

דברי פי חכם חזן

מקבץ ווארטנים נחמדים לפרשת השבוע

פירשג אשפטיים

אם אָדנִי יתֵן לוֹ אֲשֶׁה (פרק כ"א פסוק ד')

אצל קהל עדת החסידים נוהגים כי את עיקר הביירוים בשידוכים עושים ההורים ורק כשהדבר כבר כמעט סגור הם מעדכנים את הבחור המיועד וקובעים לו את העובדה מתי הפגישה והסגירה ביניהם.

וכתב ה"דברי פי חכם חזן" רמז על כך, כי המילים "אם אדניו יתן לו אשה" הוא בגימטריא "חסידים ואנשי מעשה", והיינו שאצל החסידים אין הבחירה בידם כי אם אדוניו - אלו ההורים, נותנים לו אשה...

וְרָצַע אָדנִי אֶת אֲזָנוֹ (פרק כ"א פסוק ו')

ורש"י פירש שהכוונה היא על אוזנו הימנית.

כתוב במדרש (שהש"ר א', י"ג): "ר' שמעון בן יוחאי אומר, מלמד שהיה הדיבור יוצא מימינו של הקב"ה לשמאלן של ישראל".

לפי"ז יש להקשות מדוע רוצעים דווקא באוזנו הימנית, והרי היה ראוי שירצעו את אוזנו השמאלית שהיא זו ששמעה בהר סיני שאסור לגנוב?

ותירצו בדרך הלצה, היות ועשרת הדיברות נכנסו דרך אוזנו השמאלית של הנרצע ויצאו מאוזנו השנית - אוזן ימין, כדאית היא אוזן ימין להירצע.

וְרָפָא וְרָפָא (פרק כ"א פסוק י"ט)

הרופא ר' חיים דוד מפטריקוב (ד"ר ברנרד) שהיה יהודי ירא שמים היה אומר: עם חולה יש לנהוג לפי הסדר שאנו אומרים ב"יוצר המאורות": "בורא רפואות" - קודם יש ללכת לרופא ולבקש רפואות. לא נעזר החולה - "נורא תהילות" - צריך לומר תהילים. ואם חלילה הורע המצב ומצבו מחמיר - "אדון הנפלאות" - אין להתייאש אלא יש לצפות לנס מאדון הנפלאות...

כתוב בגמ' (קידושין פב.): "טוב שברופאים לגיהנם".

כשרופא חושב שהוא הטוב שברופאים, ואינו מוכן לקבל את חוות דעתו של מומחה גדול ממנו, הרי שדינו לגיהנום כי לפעמים מסכן הוא את החולה בגאוותו.

אֵךְ אִם יוֹם אִו יוֹמִים יַעֲמֵד לֹא יִקָּם כִּי כִסְפוֹ הוּא (פרק כ"א פסוק כ"א)

כותב החיד"א (במדבר קדמות מערכת ר' אות י', חומת אנך אות ט', נחל קדומים אות ט') בשם ר' יוסף הצדיק מפוזנא (חתן ה"נודע ביהודה"), וכן הובא בשם ר' שמחה בונים מפשיסחא וכן בשם ר' מנחם מנדל מרימינוב, ש"יום' הוא יוה"כ, ו"יומיים' זה ר"ה, והיינו שאם יעמוד רק בימים אלו, 'לא יוקם כי כספו הוא' - אין לו תקומה ולא יהיה לו ישועה כי בא להתפלל רק בעבור כספו ופרנסתו ולא מתכוון לשם שמים.

וה"אמרי יוסף" מספינקא מבאר זאת בדרך זכות כי יהודי המגיע רק בימים אלו, 'לא יקום' - אנו מבקשים מהקב"ה שלא יתנקם באותו אדם, 'כי כספו הוא' - כי לא בא במשך ימות השנה מחמת טרדת פרנסתו.

עֵינַ תַּחַת עֵינַ (פרק כ"א פסוק כ"ד)

בגמ' (ב"ק פד.) כתוב: "עין תחת עין - ממון".

ואומר הגאון מווילנא ("קול אליהו" אות ס"ז), וכ"כ ב"שם משמעון" בשם ר' שניאור זלמן מלאדי בעל ה'תניא' [שהשיב כך לחכמי אומות העולם בוויכוח], וכן הובא בשם ר' שמשון מאוסטרופולי (בסוף "ליקוטי שושנים"), כי דרשה זו הנדרשת בגמ' רמוזה בפסוק, כלומר שמה שכתוב 'תחת עין' היינו האותיות שנמצאות אחרי (תחת) האותיות 'עיי"ן' שהם אותיות 'כס"ף' ומכאן ש'עין תחת עין' הכוונה היא לממון.

וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אִו כִּי יִכְרֶה אִישׁ בֵּר (פרק כ"א פסוק ל"ג)

וכתב רש"י: "אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן?"

מעשה ביהודי ששאל את המלבי"ם: כידוע ישנו חרם דרבינו גרשום על הפותח מכתב של חבירו. מה יהיה הדין בגלויה שהיא פתוחה? השיב לו המלבי"ם: אם על הפתיחה חייב, על הקריאה לא כל שכן?

שְׁנַיִם יִשְׁלָם (פרק כ"ב פסוק ג')

טעם שהגנב משלם כפל, ביאר ה"נחלת ברוך" (גליקסמאן), לפי שאי אפשר לגנב לגנוב אם לא שמפתה את אשתו שלא תגלה גניבתו [ובכך שתסכים לו להיעדר מביתו בשעת לילה מאוחרת] או שמפקיד את גניבתו ביד גנב אחר, לפיכך משלם כפל בשביל רעהו שפיתה.

וּבֶשֶׂר בְּשֶׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לְכָלֵב תִּשְׁלַכְוּ אֹתוֹ (פרק כ"ב פסוק ל')

יש לשאול, מדוע כתוב 'לכלב תשליכון אותו' ולא 'תשליכו'?

ביאר זאת הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א ב"טעמא דקרא" ע"פ מש"כ בגמ' (שבת קנה:):
"אורח ארעא למשדא אומצא לכלבא... הני מילי בדברא אבל במתא לא דאתא למסרך". כלומר,
שדרך העולם להשליך בשר לכלב, וזה דווקא בשדה אבל בעיר לא כי אז יבוא ויסרך אחרי בני
אדם.

ועוד כתוב בגמ' (ב"ב כה.): "מרחיקין את הנבלות מן העיר חמישים אמה".

וע"פ זה מבואר מש"כ 'ובשר בשדה... לכלב תשליכון אותו', והיינו תשליכו-ן' שיש להשליך את
הבשר מרחק נ' אמה מן העיר. (והוא ע"פ מש"כ בבעל הטורים כאן)

וְנָקִי וְצַדִּיק אֶל תִּהְרָג (פרק כ"ג פסוק ז')

ולכאורה יש להקשות, וכי יעלה על דעתנו להרוג אדם שהוא נקי וצדיק? ! הרי גם ללא ציווי
הכתוב לא היינו חושבים לעשות כן!

אלא אפשר לומר, שמשום שכתוב (מו"ק כה:): "רוכב ערבות שש ושמח בבוא אליו נפש נקי
וצדיק", היינו חושבים לומר שנהרוג אותו בכדי לעשות שמחה לפניו... קמ"ל שלא!

מקבץ תשובות למדור #נקודת חן לעיון#

פרשת בא

השאלה: "אל תאכלו ממנו נא" (י"ב, ט), ופירש"י: "שאינו צלוי כל צרכו קוראו נא בלשון ערבי". ויל"ע שהרי בפסחים
מא. פירש רש"י: "אותה צליה שבלשון פרסי קרויה אברנים, בלשון הקודש קרי נא", וצ"ע.

התשובה: יש מי שפירש שהשפה הערבית והשפה הארמית מקורן בלשון הקודש ולכן הן דומות בחלק מהמילים (כוזרי,
אבן עזרא, רמב"ם, ר' יוסף קימחי ובנו הרד"ק, של"ה [ח"ד-תושב"ע אות שפ"ה] ועוד), וממילא פירוש המילה "נא"
שווה בערבית ובלשון הקודש (וכן פירש האבן עזרא).

ועוד יש מפרשים שמש"כ רש"י 'לשון הקודש' הוא כפשוטו והיינו בלשון התורה הקדושה שזהו הלשון שכתבה - נא'.
וב"דקדוקי סופרים" (פסחים שם באות י') כתב שאין הוא מלשון רש"י כלל ובכתבי יד ובדפוסים ראשונים לא הוזכרו
דברי רש"י אלו.

ויש לציין כי בחלק מהדפוסים הישנים נדפס ברש"י עה"ת לשון 'קוראו נא בלשון עברי' ולא 'בלשון ערבי', וא"כ אין כלל
שאלה. [אולם נראה שהוא טעות ובאמת צ"ל 'לשון ערבי'].

פרשת בשלח

השאלה: "ותקח מרים הנביאה אֶחָת אֶת הַתֶּף בְּיָדָהּ וַתִּצָּאן כָּל הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבְמַחְלֹת. וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם
שִׁירוּ לַה' וכו' (ט"ו, כ"א), וצ"ב, שהרי "קול באשה ערווה" (וכן בשו"ע אהע"ז כ"א, א), ואיך שרו?

התשובה: ר' יהונתן אייבשיץ ב"תפארת יהונתן" אומר כי בדיוק לפיכך כתוב שלקחו תופים וכו' כדי שמחמת הרעש לא
ישמעו את שירת הנשים.

החיד"א מתרץ זאת ב"נחל קדומים" אות י"ד [וכ"כ בספר "שיירי מנחה" לר' רחמים חי חויתה הכהן בפי' בשלח אות ה' וכן בספר "שער שמעון אחד" לר' שמעון חירארי ח"ד אבהע"ז סי' ג' כתבו לבאר ע"פ מש"כ החיד"א ב"דבש לפי" מערכת ק' אות י"ט] מהגמ' נדה יג. שבמקום שיש שכונה לא חוששים להרהורי עבירה.

והשל"ה הק' בפרשת בשלח אות ז' כתב שאנשי הצחות והמליצה אומרים שמרים עם הנשים לא אמרו שירה כי הנשים פטורות, רק יצאו בתופים ובמחולות לשמחה. [אבל במכילתא (בשלח, פרשת השירה פרשה י') לא נראה כך, שכתוב שכשם שאמר משה שירה לאנשים כן אמרה מרים שירה לנשים].

ובקובץ "אוצרות ירושלים" [פרושים] חלק י' הביא את דברי ר' אליהו דוד רבינוביץ-תאומים (האדר"ת) שבאמת מחמת זה הנשים יצאו מקרב כל העם לצד אחר ושם שוררו.

והביא שם את דברי ספר החינוך במצווה קפ"ח שכתב שאפילו לשמוע קולה לכוונה שיהנה בה - אסור.

וניתן עוד לבאר ע"פ מש"כ ה"חתן סופר" על שו"ע או"ח - סדר עבודת היום בשער טהרת ידיים והגוף והמקום סי' י"ד שמכיון שתרי קלי לא משתמעין אין נותן דעתו עליה כששומע אותה שרה עם אחר ולא שומע את קולה שהרי לא משתמעין, ולכן אי אסור בדבר ששרו עם הגברים.

וכן כתב בספר "שי לתורה" בשם הגאון מווילנא שלפיקך כתוב "ותען להם מרים", שאמרה מרים לאנשים שישיירו והן רק יצאו בתופים ובמחולות.

ובדרך רמז אפשר לבאר ע"פ מש"כ ר' אברהם גלאנטי ב"קול בוכים" איכה ה', י"א בהגהה וכן ע"פ מה שכתב ה"מגלה עמוקות" פר' ואתחנן אופן קפ"ד [והובאו בילקוט ראובני] וכן בשל"ה פר' בשלח אות י"ד, וכ"כ החיד"א ב"מראית העין" מסכת מידות פרק א'. ואפש"ל ש"תף" בגימטריא לילי"ת, והיינו שלקחה את ה'ת"ף שהוא לילי"ת וע"י כך לא היה יצה"ר ותאוה מלשמוע קול אשה ולא חששו להרהור, וכן שאחזה את ה'לילי"ת בידה ולכן לא היה לשטן כח לקטרג. ויש שביארו בפשטות כי היה זה קודם מתן תורה ועדיין לא נאסר לשמוע שירת נשים.

פרשת יתרו

השאלה: "נבל תבל גם אתה גם העם הזה אשר עמך", ופירש"י: "גם אתה - לרבות אהרן וחור וע' זקנים". וצ"ב, שהרי כתוב במדרש (שמו"ר מ"א, ז') והובא ברש"י (ל"ב, ה') שחור נהרג במעשה העגל, וחטא העגל היה קודם לכן (בי"ז תמוז, ועצת יתרו למחרת יום כיפור), ואיך פירש רש"י "לרבות אהרן וחור"?

התשובה: החזקוני וכן בעל הט"ז בספרו "דברי דוד" עה"ת וכן בעל ה"תרומת הדשן" בספרו "ביאורי מהרי"א" מפרשים (וכן הביא בפירושי ר' חיים פלטיאל תלמיד חבר של המהר"ם מרוטנבורג בשם ר' יוסף כהן אבי הג"ן) כי הכוונה היא שאפי' אם היה שם אהרן וחור ושבעים זקנים שרגילים לעזור לא יועילו לך עכשיו כי עבודה רבה היא.

ובעלי התוספות והמהרי"ק פירשו שדרשה זו היא לפי המאן דאמר שיתרו קודם מתן תורה היה, שעדיין לא נהרג חור.

וה"שפתי חכמים" כתב שרש"י מפרש דבריו לפי האגדה האחרת שסוברת שלא נהרג חור במעשה העגל.

וה"גור אריה" מבאר כי אמר 'חור' משום שדרכו היה לעזור למשה, אבל אה"נ לאו דווקא הוא אלא גם משהו שמחליף אותו ועושה עבודתו (רק שחור היה מוכר והיה המסייע המיתולוגי של משה). עוד ביאר, כי אפשר לומר שיתרו עדיין לא ידע שחור נהרג.

וה"באר בשדה" (לר' מאיר בנימין מנחם דאנון) פירש שנתכוון לומר 'נבל תיבול' כמו אהרן וחור שלא הצליחו לשפוט את העם כשעלה משה להר, שהרי מיד כשירד היה צריך לשפוט, כך גם אתה לא תוכל לשפוט את כולם לבדך.

ובספר "תם דרך" כתב דבר חידוש, שהמילה 'וחור' היא ראשי תיבות 'וחזר וריבה' ונשמט הסימן, וצ"ל 'וחור' [= וחזר וריבה] שבעים זקנים'.

והרא"ם וכן בנימוקי ר' ישעיה הראשון מטראני (והביאו החיד"א ב"פני דוד" אות ד') כתבו בפשטות שטעות נפלה בספרים וצריך לומר 'נדב ואביהוא'. וכן במכילתא לא גורס 'חור'.

המיוחד שבפרשה

הפרשה היא אחת משתי הפרשות היחידות שאין בהן כלל את המילה "לאמר". (מלבד פרשת תצווה)

נקודת חן לעיון!

"וַיִּרְצַע אֱלֹהֵינוּ אֶת אֲזָנוֹ בְּמִרְצֵעַ" (כ"א, ו'), ופירש"י: "אוזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב - תרצע". וצ"ב, שהרי רש"י בפרק כ' פסוק י"ג כתב על "לא תגנוב" שבעשרת הדיברות: "בגונב נפשות הכתוב מדבר", ומה זה שייד לעבד שנמכר מחמת שגנב ממוך?

שבת שלום ומבורך, כל טוב ובשורת טובות!

לעילוי נשמת הבחור יהודה ז"ל
בן ר' אברהם ישעיהו שליט"א
נלב"ע אור לב' במרחשוון
ה'תשע"ט

לעילוי נשמת מרן רשכבה"ג הראשל"צ
הרב עובדיה יוסף זצוק"ל בן גורג'יה
נלב"ע ג' במרחשוון ה'תשע"ד

שדכנית לבחורי
ישיבה ובנות סמינר
ספרדים. לפרטים:
054-8455801

העלון מוקדש
להצלחת התורמים
ברוחניות ובגשמיות.
שיזכו לשפע, בריאות
ופרנסה